

**UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS
2013 METŲ ATASKAITA**

TURINYS

1. BENDRASIS UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS	3
1.1. Demografija	3
1.2. Sergamumas	6
1.3. Mirtingumas	9
1.4. Gyvensena	10
1.5. Sveikatos priežiūra	15
1.6. Fizinė aplinka	18
2. SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS	20
3. IŠVADOS	28

1. BENDRASIS UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

1.1. Demografija

Utenos rajono teritorija yra 1230 kv. km. Utenos rajonas ribojasi su kitais Utenos apskrities rajonais (Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Zarasų), Vilniaus apskrities Švenčionių rajonu ir Panevėžio apskrities Rokiškio rajonu. 2014 m. Lietuvos statistikos departamento (toliau – SD) duomenimis Utenos rajone gyvena 41 008 gyventojai. 1 kv. m. tenka 33,3 gyventojų (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

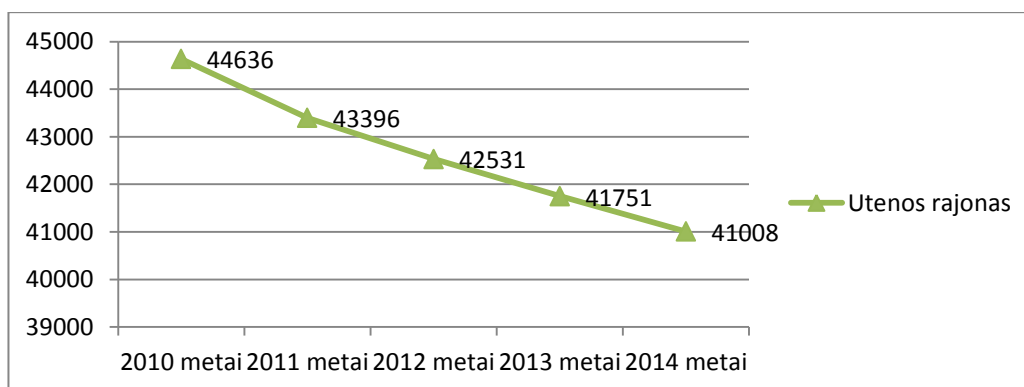
Teritorija, gyventojų skaičius ir tankumas 2014-01-01

Vietovė	Teritorija, kv. km	Gyventojų skaičius	Gyventojų skaičius 1 kv. km
Utenos r.	1230	41 008	33,3
Utenos apskr.	7201	142 564	19,8

Šaltinis: SD

Utenos rajone 2014 m. kaimo gyventojai sudaro 33 proc. visų gyventojų (2013 m. – 32,9 proc. visų gyventojų), panašiai kaip ir šalies vidurkis – 32,9 proc.

Kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir Utenos rajone, pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas (žr. 1 pav. ir 2 lentelę). Tai sąlygoja neigiamas migracijos saldo (daugiau išvykusių negu atvykusių) bei neigiama natūrali kaita (daugiau miršta negu gimsta).

1 pav. Utenos rajono savivaldybės gyventojų skaičius 2010-2014 metais

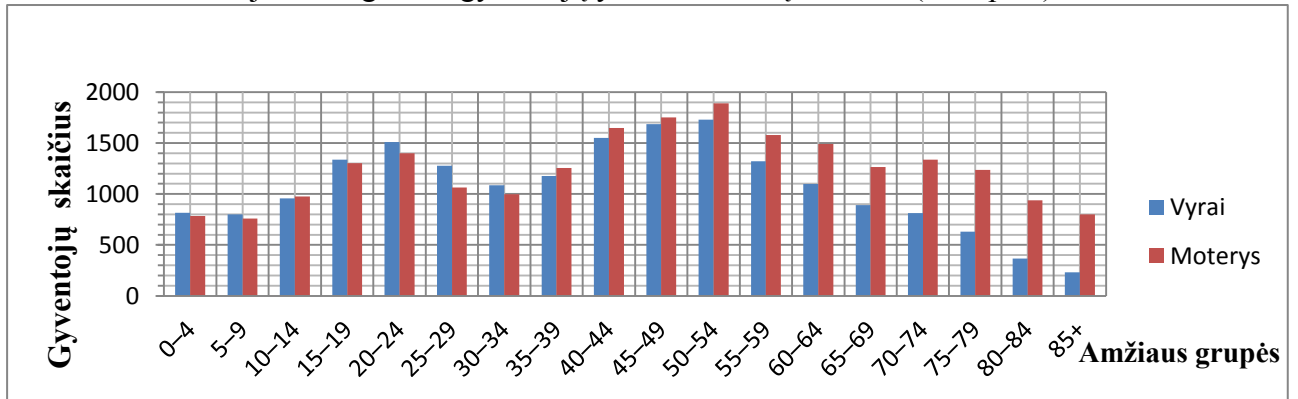
2 lentelė

Gyventojų skaičius (liepos 1 d.)

Vietovė	Metai	
	2012	2013
Lietuvos Respublika	2 987 523	2 955 986
Utenos apskr.	147 500	144 176
Utenos r.	42 188	41 341

Šaltinis: SD

2013 m. Utenos rajone daugiausia gyventojų yra 50-54 metų amžiaus (žr. 2 pav.).

2 pav. Utenos rajono gyventojų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes 2013 m. pradžioje

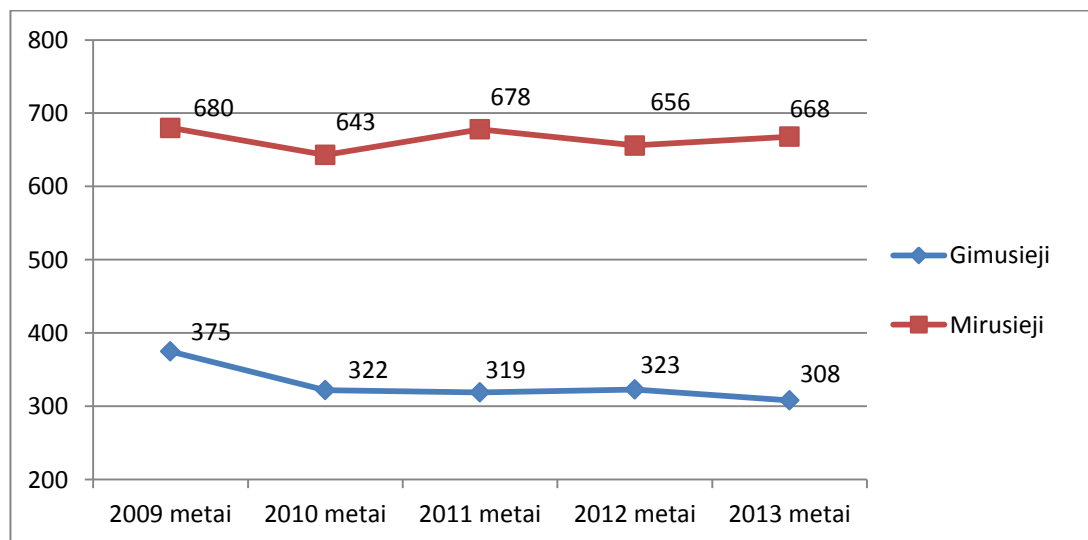
2013 m. Utenos rajone stebimas gimstamumo mažėjimas ir mirtingumo didėjimas (žr. 3 lentelę). Dėl mažo gimstamumo natūralusis gyventojų prieaugis rajone yra neigiamas nuo 1994 metų.

3 lentelė

Natūralus gyventojų judėjimas 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	Gimstamumas 1000 gyv.		Bendrasis mirtingumas 1000 gyv.		Natūrali gyventojų kaita asmenys	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	10,2	10,1	13,7	14,0	-10 479	-11 626
Utenos apsk.	7,9	7,8	17,5	18,2	-1 415	-1 506
Anykščių r.	6,6	7,8	19,3	19,6	-352	-321
Ignalinos r.	7,1	7,7	21,4	22,3	-254	-254
Molėtų r.	6,9	6,8	19,0	19,4	-244	-251
Utenos r.	7,7	7,4	15,6	16,1	-333	-360
Zarasų r.	9,6	7,5	20,6	21,4	-196	-243
Visaginas	10,0	9,6	11,6	13,2	-36	-77

Šaltinis: SD

3 pav. Utenos rajono gyventojų gimusiųjų ir mirusiųjų skaičius 2009-2013 m.

2013 m. Utenos rajone pagal moters norą įvyko 35,7 proc. abortų, tai šiek tiek daugiau nei 2012 m. (34,3 proc.) (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Abortai pagal rūšis 2013 m.

Vietovės pavadinimas	Abortų skaičius	Iš jų							
		Pagal moters norą		Pagal medicininės indikacijas		Savaiminiai persileidimai		Ektopiniai nėštumai	
		abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%
Iš viso Lietuvoje	9150	5217	57,0	136	1,5	2200	24,0	433	4,7
Utenos apskr.	228	123	42,7	-	-	118	41,0	11	3,8
Utenos r.	126	45	35,7	-	-	42	33,3	3	2,4

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras (toliau – HISIC)

2013 m. Utenos rajono savivaldybėje vaikų iki 1 m. amžiaus mirtingumas sumažėjo (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Vaikų iki 1 m. amžiaus mirtingumas 2012-2013 m.

	2012		2013	
	abs.sk.	1000 gyvų gimusiųjų	abs.sk.	1000 gyvų gimusiųjų
Lietuva	118	3,9	110	3,7
Utenos apskr.	8	6,9	8	7,1
Utenos r. sav.	2	6,2	1	3,3

Šaltinis: SD

Lyginant su 2012-aisiais, 2013 m. Utenos rajono savivaldybėje bedarbių skaičius išlieka panašus (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Bedarbių skaičius (tūkstančiais)

	2010	2011	2012	2013
Utenos r. sav.	4,5	3,5	3,2	3,1

Šaltinis: SD

Apibendrinant galima teigti, jog rajone:

- Pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas, kurį daugiausiai įtakoja didesnis mirtingumas nei gimstamumas;
- 2013 m. Utenos rajone daugiausia gyventojų yra 50-54 metų amžiaus.

1.2. Sergamumas

Daugiausia Utenos rajono gyventojai 2013 m. sirgo kvėpavimo sistemos, kraujotakos sistemos, jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos ligomis, taip pat ligomis, kurias sukėlė traumos, apsinuodijimai bei kitos išorinės priežastys (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Utenos rajono gyventojų ligotumas ir sergamumas 2013 m.

Diagnozės pavadinimas	Kodas pagal TLK-10	Ligotumas (visos užregistruotos ligos)			Sergamumas (ūmios ir pirma kartą gyvenime užregistruotos lėtinės ligos)		
		Iš viso	Iš jų		Iš viso	Iš jų	
			vyrų	moterų		vyrų	moterų
IŠ VISO	A00-T98	64196	27378	36818	18858	8520	10338
KAI KURIOS INFEKČINĖS IR PARAZITINĖS LIGOS, iš jų:	A00-B99	2043	875	1168	1648	705	943
tuberkuliozė ir jos padariniai	A15-A19, B90	55	27	28	13	6	7
Kitos lytiškai plintančios chlamidijų sukeltos ligos	A56	3	1	2	3	1	2
žmogaus imunodeficito viruso (ŽIV) sukelta liga	B20-B24						
NAVIKAI, iš jų:	C00-D48	1611	656	955	750	251	499
piktybiniai (įskaitant limfinių kraujodaros ir jiems giminingų audinių), iš jų:	C00-C97	863	445	418	251	119	132
storosios (gaubtinės) žarnos	C18	17	5	12	7		7
plaučio ir broncho	C34	47	35	12	24	17	7
Odos melonoma	C43-C44	86	29	54	49	19	30
krūties	C50	118	1	117	26	1	25
gimdos kaklelio, gimdos kūno, gimdos kiaušidžių	C53-C55	63		63	20		20
	C56	23		23	3		3
priešinės liaukos (prostatos)	C61	224	223	1	38	38	
šlapimo pūslės	C67	35	28	7	7	7	
limfomos ir leukozės	C81-C96	47	21	26	12	8	4
gerybiniai navikai	D10-D36	643	177	466	488	133	355
KRAUJO IR KRAUJODAROS ORGANŲ LIGOS BEI TAM TIKRI SUTRIKIMAI, SUSIJĘ SU IMUNINIAIS MECHANIZMAIS	D50-D89	253	73	180	114	36	78
anemijos	D50-D64	210	53	1157	97	29	68
ENDOKRININĖS, MITYBOS IR MEDŽIAGŲ APYKAITOS LIGOS	E00-E90	3132	982	2150	587	202	385
cukrinis diabetas, iš jo:	E10-E14	851	379	472	81	44	37
PSIČIKOS IR ELGESIO SUTRIKIMAI, iš jų:	F00-F99	2400	934	1466	703	328	375
demencija	F00-F03	210	64	146	70	21	49
psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį	F10	76	70	6	57	51	6
psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant kitas psichoaktyviasias medžiagas	F11-F19	3	3		3	3	
schizofrenija, schizotipinis ir kliesdiniai sutrikimai	F20-F29	271	110	161	13	6	7
NERVŲ SISTEMOS LIGOS, iš jų:	G00-G99	1985	757	1228	457	186	271
Alzheimerio liga	G30	39	9	30	7	1	6
epilepsija, epilepsinė būklė	G40-G41	253	1154	99	25	17	8
cerebrinis paralyžius ir kiti paralyžiniai sindromai	G80-G83	73	40	33	11	7	4
AKIES IR JOS PREIDINIŲ ORGANŲ LIGOS	H00-H59	4416	1679	2737	1062	454	608
senatvinė ir kitos kataraktos	H25-H26	520	171	349	142	49	93
glaukoma	H40-H42	542	209	333	62	27	35

7 lentelės tęsinys							
AUSIES IR SPENINĖS ATAUGOS LIGOS	H60-H95	2181	867	1314	1441	581	860
KRAUJOTAKOS SISTEMOS LIGOS, iš jų:	I00-I99	9489	3676	5813	779	346	433
hipertenzinės ligos	I10-I15	5939	2149	3790	220	103	117
išeminė (koronarinė) širdies liga, iš jos:	I20-I25	791	419	372	55	30	25
ūmus ir pakartotinis miokardo infarktas	I21-I22	29	22	7	11	9	2
cerebrovaskulinės ligos	I60-I69	796	259	537	67	23	44
arterijų, arteriolių ir kapiliarų ligos,	I70-I79	198	116	82	77	37	40
KVĖPAVIMO SISTEMOS LIGOS, iš jų:	J00-J99	12787	5990	6797	6742	3084	3658
ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos ir gripas	J00-J11	7069	3314	3755	5077	2384	2693
pneumonijos	J12-J18	501	238	263	374	176	198
lėtinės apatinių kvėpavimo takų ligos, iš jų:	J40-J47	1530	759	771	253	129	124
astma, astminė būklė	J45-J46	950	481	469	148	74	74
VIRŠKINIMO SISTEMOS LIGOS	K00-K93	2736	1117	1619	1620	678	942
skrandžio ir dvylikapirštės žarnos ir gastrojejuninė opos	K25-K28	135	58	77	77	37	40
tulžies pūslės akmenligė	K80	116	37	79	63	21	42
kasos ligos	K85-K87	59	30	29	30	17	13
ODOS IR POODŽIO LIGOS	L00-L99	4051	1598	2453	2947	1129	1818
dermatitas (odos uždegimas) ir egzema	L20-L30	1472	610	862	1186	475	711
JUNGIAMOJO AUDINIO IR SKELETO-RAUMENŲ SISTEMOS LIGOS	M00-M99	5908	2427	3481	2202	926	1276
artropatijos	M00-M25	2136	821	1315	977	373	604
osteoporozė	M80-M82	93	1	92	10	1	9
UROGENITALINĖS SISTEMOS LIGOS	N00-N99	2499	930	1569	1109	293	816
priešinės liaukos hiperplazija	N40	388	388		56	56	
ĮGIMTOS FORMAVIMOSI YDOS, DEFORMACIJOS IR CHROMOSOMŲ ANOMALIJS	Q00-Q99	514	259	255	196	95	101
TRAUMOS, APSINUODIJIMAI IR KITI IŠORINIŲ PRIEŽASČIŲ PADARINIAI, iš jų:	S00-T98	5089	3167	1922	4208	2568	1640
galvos sužalojimai, iš jų:	S00-S09	823	567	256	729	501	228
intrakranijinis sužalojimas	S06	109	69	40	103	65	38
pilvo, juosmens, stuburo juosmeninės dalies ir dubens sužalojimai, iš jų:	S30-S39	98	55	43	92	53	39
pečių lanko ir rankos sužalojimai, iš jų:	S40-S69	1489	900	589	1362	822	540
klubų ir kojų sužalojimai, iš jų:	S70-S99	1363	780	583	1250	716	534
šlaunikaulio lūžimas	S72	26	15	11	23	13	10
terminiai ir cheminiai nudegimai	T20-T32	84	48	36	79	46	33
apsinuodijimas narkotikais, vaistais ir biologinėmis medžiagomis bei nemedicininės paskirties medžiagų toksinis poveikis	T36-T65	185	100	85	169	93	76

Šaltinis: SVEIDRA

Vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūra – viena pagrindinių Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro veiklos sričių. Remiantis SVEIDROS duomenimis (žr. 8 lentelę), pastebima, jog 0-17 m. vaikai dažniausiai turi regos sutrikimų, serga skolioze.

0-17 m. vaikų, sergančių kai kuriomis ligomis ir sutrikimais, skaičius 2013 m.

Vietovės pavadinimas	Vaikų, apsilankusių ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose, skaičius	Vaikų, kuriems nustatytas sutrikimas, skaičius (% nuo apsilankusiųjų)											
		Regėjimo sutrikimai		Klausos defektai		Skoliozė		Deformuojančios dorsopatijos		Nenormali laikysena		Kalbos sutrikimai	
		H49-H54		H90-H91		M41, Q67.5		M40, M42, M43		R29.3		F98.5, F98.6, R47	
		abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%
Iš viso Lietuvoje	533145	116462	21,8	1646	0,3	10852	2,0	13185	2,5	18370	3,4	1238	0,2
Utenos apskr.	21846	2869	13,1	68	0,3	619	2,8	493	2,3	579	2,7	36	0,2
Utenos r.	6516	893	13,7	21	0,3	224	3,4	157	2,4	26	0,4	14	0,2

Šaltinis: SVEIDRA

Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos Utenos skyriaus duomenimis, 2013 m. Utenos rajono įmonėse, įstaigose ir organizacijose, kuriose darbuotojo ir darbdavio santykiai yra įteisinti darbo sutartimi, iš viso sužalotų asmenų darbe – 42 (2012 m. – 75), iš jų 1 mirtinai traumuotas (2012 m. – 2).

Utenos rajone užregistruoti 2 asmenys, sergantys sifiliu (2012 m. – 0), gonorėjos rodiklis 2013 m. beveik du kartus mažesnis nei buvo 2012 metais (žr. 9 lentelę).

Sergamumas sifiliu ir gonorėja 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	Sifilis				Gonorėja			
	abs. skaičius		100000 gyv.		abs. skaičius		100000 gyv.	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	227	269	7,6	9,1	219	190	7,3	6,4
Utenos apskr.	5	5	3,4	3,5	6	4	4,1	2,8
Utenos r.	-	2	-	4,8	5	3	11,9	7,3

Šaltinis: Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras

Utenos rajone AIDS atvejų neužregistruota, ŽIV rodiklis nepakito (žr. 10 lentelę).

Sergamumas ir ligotumas AIDS ir ŽIV nešiotojai 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	AIDS				ŽIV			
	abs. skaičius		100000 gyv.		abs. skaičius		100000 gyv.	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	334	378	11,24	12,84	2060	2237	69,32	76,00
Utenos apskr.	3	3	2,06	2,10	34	35	23,33	24,55
Utenos r.	-	-	-	-	5	5	11,98	12,19

Šaltinis: Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras

Vilniaus universiteto onkologijos instituto Vėžio kontrolės ir profilaktikos centras duomenų apie onkologinius susirgimus nepateikė, nes jie yra tikslinami.

Lyginant su 2012-aisiais, 2013 m. Utenos rajone nežymiai padaugėjo apmokėtų laikino nedarbingumo dienų skaičius 1-am apdraustajam (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Apmokėtų laikino nedarbingumo dienų skaičius 1-am apdraustajam 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	Metai	
	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	5,86	6,21
Utenos r.	5,24	5,34

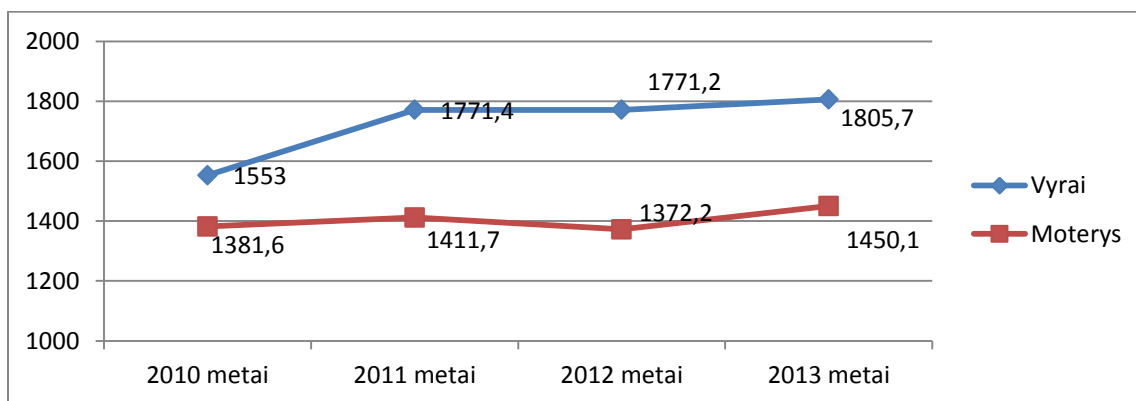
Šaltinis: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba

Apibendrinant sergamumo Utenos rajone rodiklius, atkreiptinas dėmesys į žemiau nurodytų ligų prevenciją:

- kvėpavimo ir kraujotakos sistemos ligos;
- 0-17 m. vaikų regos sutrikimai, skoliozė.

1.3. Mirtingumas

Lyginant su 2012-aisiais, 2013 m. Utenos rajono savivaldybėje nežymiai padidėjo moterų ir vyrų mirtingumas (žr. 4 pav.) bei gyventojų mirtingumas 45-64 m. amžiaus bei 65 m. ir vyresnio amžiaus grupėse (žr. 12 lentelę).

4 pav. Utenos rajono gyventojų mirtingumas pagal lytį (100000 gyv.) 2010 – 2013 metais

12 lentelė

Utenos rajono gyventojų mirtingumas pagal amžiaus grupes (100000 gyv.)

	2010 metai	2011 metai	2012 metai	2013 metai
0-17 m. vaikų	53	71	59,5	31
18-44 m. amžiaus	232,2	228,5	284,8	252,1
45-64 m. amžiaus	1053,6	1008,2	992,2	1105,9
65+ m. amžiaus	5427,1	5963,6	5695,9	5784,2

Šaltinis: HISIC

2013 m. daugiausia Utenos rajono gyventojų mirė nuo kraujotakos sistemos ligų, piktybinių navikų ir išorinių mirties priežasčių (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Utenos rajono gyventojų mirtingumas pagal lytį ir priežastis 2013 m. (100000 gyv.)

	Infekcinės ligos	Piktybiniai navikai	Kraujotakos sistemos ligos	Kvėpavimo sistemos ligos	Išorinės mirties priežastys			
					Iš viso	Iš jų transporto įvykiai	Apsinuodijimai alkoholiu	Tyčiniai susižalojimai (savižudybė)
Vyrai	26,2	403	800,8	78,5	256,5	26,2	15,7	99,4
Moterys	9	202	1064	13,5	62,9	4,5	4,5	13,5

Šaltinis: HISIC

Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis, 2013 m. Utenos rajone užregistruoti 33 eismo įvykiai, kuriuose nukentėjo žmonės (2012 m. – 34), juose žuvo 4 eismo dalyviai (2012 m. – 4), sužeista – 38 (2012 m. – 35). Dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvyko 3 (2012 m. – 6) eismo įvykiai, kuriuose nukentėjo žmonės. 2013 m. Utenos rajone kelių eismo įvykiuose sužeisti 7 vaikai (2012 m. – 6). 2013 m. ir 2012 m. neužfiksuotas nei vienas vaiko mirties atvejis.

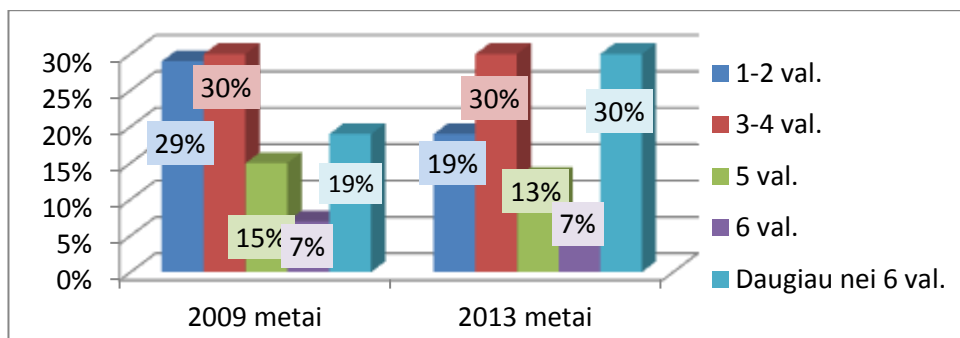
Apibendrinant galima teigti, jog rajone:

- gyventojų mirtingumas nežymiai padidėjo;
- daugiausia Utenos rajono gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų ir išorinių mirties priežasčių;
- sumažėjo eismo įvykių, kuriuose nukentėjo žmonės dėl neblaivių vairuotojų.

1.4. Gyvensena

2013 m. Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras (toliau – Biuras) atliko 6 Utenos rajono gyventojų tyrimus: mokyklinio amžiaus gyvensenos, suaugusiųjų gyvensenos, paauglių žalingų įpročių, suaugusiųjų gyventojų žalingų įpročių, paauglių patyčių paplitimo bei vyresnio amžiaus gyventojų traumatizmo priežasčių tyrimą.

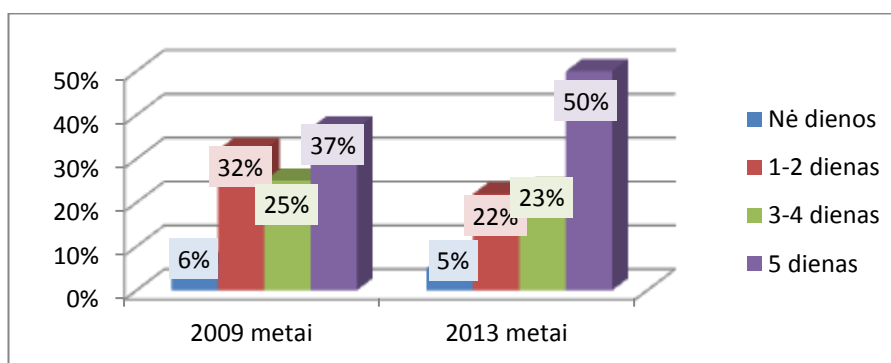
Biuras anketavimo būdu atliko Utenos rajono mokyklinio amžiaus vaikų (11-18 m.) gyvensenos pakartotinį tyrimą (pirmasis tyrimas buvo atliktas 2009 m.). Daugiau nei pusė mokinių (2013 m. – 65 proc., 2009 m. – 69 proc.) pusryčius valgo reguliariai. Didžioji dalis mokinių (2013 m. – 67 proc., 2009 m. – 65 proc.) valgo 3-4 kartus per dieną. Padaugėjo mokinių vartojančių vaisius (5 proc.) ir daržoves (2 proc.) 3-5 porcijas per dieną. Lyginant tyrimų rezultatus, 2013 m. 10,9 proc. padaugėjo užkandžiaujančių mokinių skaičius. Užkandžiams dažniausiai renkasi vaisius, daržoves. Tyrimo metu nustatyta, kad 2013 m. mokiniai yra fiziškai aktyvesni nei 2009 m. Didesnė dalis mokinių dalyvauja kūno kultūros pamokose 1-2 kartus per savaitę (2013 m. – 78 proc., 2009 m. – 75 proc.), ne kūno kultūros pamokų metu mankština 14,6 proc. mokinių daugiau. Padaugėjo mokinių, kurie yra fiziškai aktyvūs daugiau nei 6 val. per savaitę (2013 m. – 30 proc., 2009 m. – 19 proc.) (žr. 5 pav.).

1 pav. Vaikų fizinis aktyvumas per savaitę, valandų skaičius 2009 ir 2013 metais

Labiausiai mokiniams patinka važinėti dviračiu, žaisti krepšinį, futbolą.

Atlikus Utenos rajono suaugusiųjų gyvensenos pakartotinį tyrimą (pirmasis tyrimas buvo atliktas 2009 m.) ir apskaičiavus respondentų kūno masės indeksą paaiškėjo, kad Utenos rajone sumažėjo asmenų, turinčių antsvorį (2013 m. – 18 proc., 2009 m. – 24 proc.), bet padaugėjo nutukusių asmenų (2013 m. – 17 proc., 2009 m. – 9 proc.). Utenos rajono gyventojai dažniausiai vartoja: daržoves 1-2 porcijas per dieną (2013 m. – 68 proc., 2009 m. – 64 proc.), vaisius 1 kartą per dieną (2013 m. – 46 proc., 2009 m. – 42 proc.), mėsą, paukštieną, žuvį, ankštines daržoves, kiaušinius, riešutus 1 kartą per dieną (2013 m. – 49 proc., 2009 m. – 41 proc.), pieno produktus 1 kartą per dieną (2013 m. – 46 proc., 2009 m. – 36 proc.), duoną, grūdų ir bulvių produktus 1 – 3 kartus per dieną (2013 m. – 61 proc., 2009 m. – 67 proc.). Iš gautų rezultatų matyti, kad 2013 m. Utenos rajono gyventojai yra fiziškai aktyvesni nei 2009 m. Daugiau nei 3 kartus per savaitę mankština 23 proc. (2009 m. – 14 proc.) gyventojų, fiziškai aktyvūs būna 5 dienas per savaitę 50 proc. (2009 m. – 37 proc.) respondentų (žr. 6 pav.).

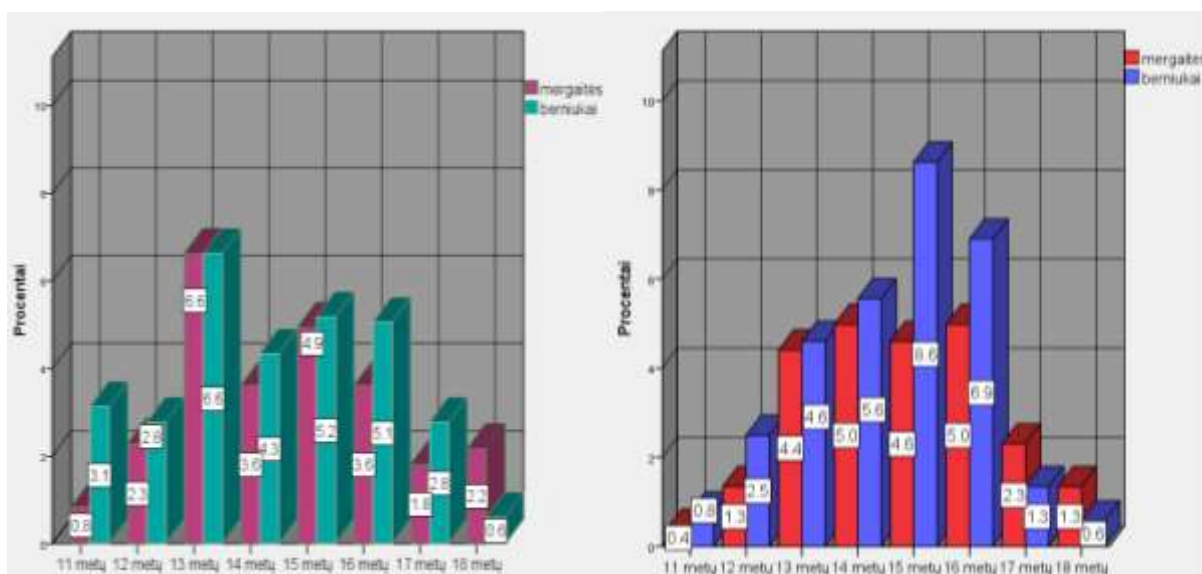

6 pav. Respondentų fizinis aktyvumas per savaitę 2009 ir 2013 metais

Dažniausiai aktyvūs būna namų ruošoje, laisvalaikiu, profesinėje veikloje. Respondentų tarpe dažniausia fizinė veikla yra važiavimas dviračiu, pasivaikščiojimas gamtoje, greitas ir šiaurietiškasis ėjimas, plaukimas, bėgimas, įvairūs žaidimai (futbolas, krepšinis, tinklinis ir kt.), darbas namuose, sode ar darže.

Atlikus paauglių žalingų įpročių pakartotinį tyrimą (pirmasis tyrimas buvo atliktas 2010 m.), pastebima, jog 2013 m. rūkyti pabando vyresnio amžiaus paaugliai nei 2010 m. (2010 m. – 13 metų

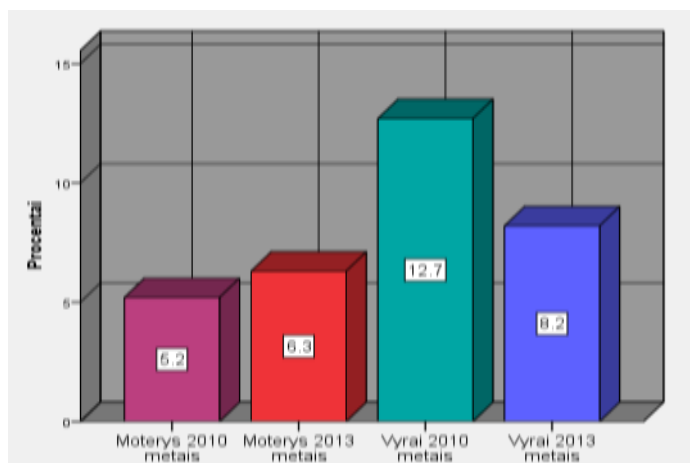
mergaitės ir berniukai – 6,6 proc.; 2013 m. – 14 ir 16 metų mergaitės – 5 proc. bei 15 metų berniukai – 8,6 proc.) (žr. 7 pav.).

7 pav. Bent kartą rūkusių 11-18 metų paauglių skaičius pagal lytį ir amžių 2010 ir 2013 metais

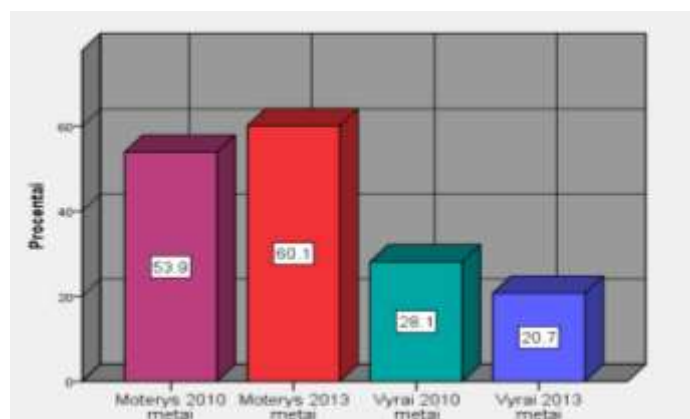
Apibendrinus tyrimo duomenis, matyti, jog 2013 m. tarp 17-18 metų paauglių sumažėjo alkoholio vartojimas. Alkoholi paaugliai vartoja kaip atsipalaidavimo priemonę, iš smalsumo, kad užmirštų problemas, švenčių proga. Dažniausiai paauglių vartojami alkoholiniai gėrimai – šampanas, alus. Padidėjo narkotinių medžiagų vartojimas (2010 m. – 3,5 %, 2013 m. – 6,1 %). Pastebima aiški tendencija, kad narkotines medžiagas vartoja didesnis skaičius jaunesnio amžiaus paauglių. Populiariausios narkotinės medžiagos tarp paauglių – kanapės ir iš jų gaunami preparatai (marihuana, hašišas). Narkotines medžiagas nusiperka kartu su draugais, iš draugų ar duoda vyresni draugai, vartoja – parke, gatvėje, namuose .

Apibendrinus suaugusiųjų žalingų įpročių pakartotinio tyrimo rezultatus (pirmasis tyrimas buvo atliktas 2010 m.), pastebima, kad respondentų šeimose mažėja asmenų, turinčių žalingus įpročius: 2010 m. rūkančių buvo 48,6 % , 2013 m. – 41,8 %; 2010 m. vartojančių alkoholi buvo 13,3 %; 2013 m. – 11,5 %. Apibendrinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad 2013 m. sumažėjo (4,5 proc.) rūkančių vyrų, tačiau rūkančių moterų nežymiai padaugėjo (1,1 proc.) (žr. 8 pav.). 2013 m. mesti rūkyti norėjo 74,3 % visų rūkančiųjų (2010 m. norėjo 64,7 %).

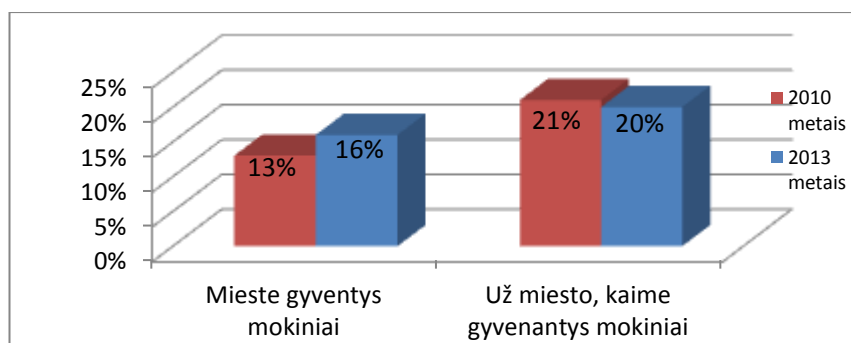
8 pav. Rūkančių respondentų skaičius 2010 ir 2013 metais

2013 m. sumažėjo (7,4 proc.) alkoholi vartojančių vyrų, tačiau vartojančių moterų padaugėjo (6,2 proc.) (žr. 9 pav.). 2013 m. alaus, alkoholinių kokteilių vartojo mažiau, bet išauga vyno ir šampano vartojimas. 2010 m. atsisakyti šio žalingo įpročio norėjo 22,2 % visų respondentų (14,2 % moterų ir 8 % vyrų), o 2013 m. – 21,6% visų respondentų (13,8 % moterų ir 7,8 % vyrų).

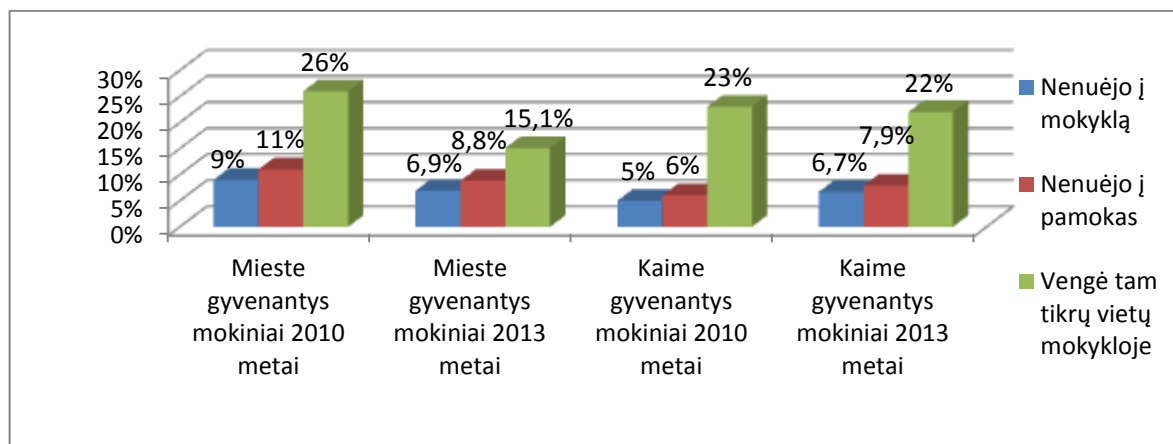
9 pav. Alkoholi vartojančių respondentų skaičius 2010 ir 2013 metais

Biuras atliko 11-16 metų paauglių patyčių paplitimo tyrimą (pirminis tyrimas – 2010 m.). Apibendrinus tyrimo rezultatus pastebėta, kad 2013 m. (86,2 proc.) mokiniai mokykloje ir klasėje jaučiasi saugesni nei 2010 m. (83,3 proc.). 2013 m. nežymiai išaugo mokinių skaičius, gyvenančių mieste, kurie patiria patyčias (žr. 10 pav.).

10 pav. Mokiniai patiriantys patyčias 2010 ir 2013 metais

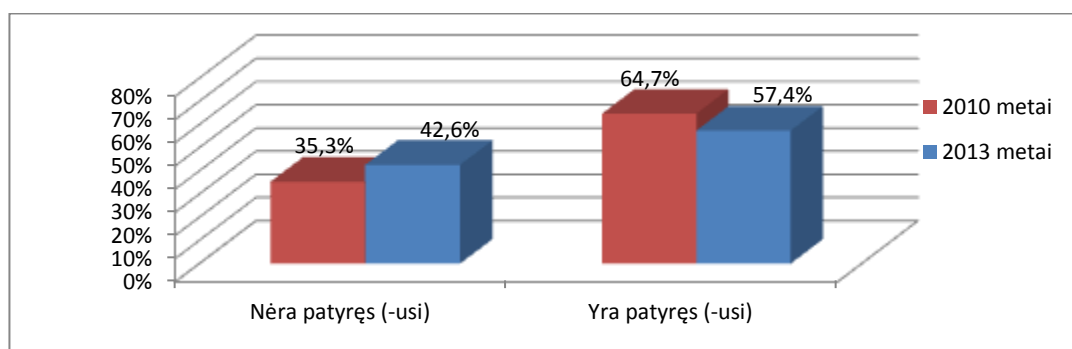
Mokiniai kenčia tiek nuo tiesioginių fizinių, tiek nuo netiesioginių verbalinių patyčių. Remiantis tyrimo duomenimis, matyti, kad 2013 m. mokiniai mažiau praleido pamokų ir nelankė mokyklos dėl patyčių nei 2010 m. (žr. 11 pav.).

11 pav. Mokinių pamokų, mokyklos nelankymas dėl patyčių 2010 ir 2013 metais

Dažniausios patyčių vietos yra mokyklos koridorius, klasė bei mokyklos kiemas, teritorija. 2013 m. ir 2010 m. mokiniai patyčių atveju dažniausiai parodo, kad tai jų nejaudina, pasako apie tai tėvams ir draugams. Tiek mieste, tiek už miesto, kaime gyvenantys mokiniai patyčių atveju dažniausiai kreiptųsi pagalbos į klasės auklėtoją, tėvus ir mokytoją.

Atlikus Utenos rajono vyresnio amžiaus gyventojų (55 metų ir vyresni) traumatizmo priešasčių tyrimą (pirminis tyrimas – 2010 m.), pastebėta, kad dažniausiai traumas įvyksta: butyje, gatvėje ir darže, sode; šviesiu paros metu; žiemą. 2013 m. lyginant su 2010 m., 7,3 proc. traumų skaičius sumažėjo (žr. 12 pav.).

12 pav. Patirtos traumas procentais 2010 m. ir 2013 m.

Pagal traumų pobūdį dažniausiai pasitaiko: sumušimai, čiurnų, kelių ir kitų raiščių patempimai. 2013 m. mažiau respondentų patyrė sumušimus, kojos lūžius, nudegimus. Dažniausiai traumas patyrė paslydus, dirbant buitines darbus. Patyrus traumą respondentai dažniausiai kreipėsi į gydytoją. 2013 m. lyginant su 2010 m. (2013 m. – 79,7 proc.; 2010 m. – 54,2 proc.), daugiau respondentų tamsiu paros metu naudojo šviesą atspindinčius drabužius, atšvaitus; važiuodami dviračiu, motoroleriu ar motociklu dėvėjo šalną (2013 m. – 53,2 proc.; 2010 m. – 30,6 proc.) bei važiuodami automobiliu segėjo saugos diržus (2013 m. – 98,3 proc.; 2010 m. – 94,6 proc.).

Apibendrinant galima teigti, jog:

- 2013 m. mokiniai daugiau valgo daržoves ir vaisius bei yra fiziškai aktyvesni nei 2009 m. Padaugėjo mokinių, kurie yra fiziškai aktyvūs daugiau nei 6 val. per savaitę.
- Apskaičiavus respondentų kūno masės indeksą paaiškėjo, kad Utenos rajone sumažėjo asmenų, turinčių antsvorį, bet padaugėjo nutukusių asmenų. 2013 m. Utenos rajono gyventojai yra fiziškai aktyvesni nei 2009 m.
- Pastebima, jog 2013 m. tyrimo duomenimis rūkyti pabando vyresnio amžiaus paaugliai nei 2010 m. Iš gautų duomenų galima teigti, jog 2013 m. tarp 17-18 metų paauglių sumažėjo alkoholio vartojimas.
- Nustatyta, kad respondentų šeimose mažėja asmenų, turinčių žalingus įpročius. Apibendrinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad 2013 m. sumažėjo rūkančių ir alkoholi vartojančių vyrų, tačiau padaugėjo rūkančių ir alkoholi vartojančių moterų skaičius.
- Pastebėta, kad 2013 m. mokiniai mokykloje ir klasėje jaučiasi saugesni nei 2010 m. Remiantis tyrimo duomenimis, matyti, kad 2013 m. mokiniai mažiau praleido pamokų ir nelankė mokyklos dėl patyčių nei 2010 m.
- Dažniausiai traumos įvyksta: buityje, gatvėje ir darže, sode; šviesiu paros metu; žiemą. 2013 m. traumų skaičius sumažėjo. Daugiau respondentų tamsiu paros metu naudojo šviesą atspindinčius drabužius, atšvaitus; važiuodami dviračiu, motoroleriu ar motociklu dėvėjo šalną bei važiuodami automobiliu segėjo saugos diržus.

1.5. Sveikatos priežiūra

2013 m. Utenos rajone nežymiai sumažėjo absoliutus aktyvių gydytojų skaičius sumažėjo (žr. 14 lentelę). Aktyvių odontologų ir aktyvių specialistų su aukštuoju ar aukštesniu medicinos išsilavinimu (ne gydytojų) skaičius nežymiai padaugėjo (žr. 15 ir 16 lenteles). Aktyvių slaugytojų (įskaitant akušerius) skaičius (žr. 17 lentelę) ir lovų skaičius stacionaruose (žr. 18 lentelę) nežymiai padaugėjo.

14 lentelė

Aktyvių gydytojų skaičius 2012-2013 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso gydytojų			
	Absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	13552	13570	45,6	46,1
Utenos apskr.	380	353	26,1	24,8
Utenos r.	131	107	31,4	26,1

Šaltinis: HISIC

Aktyvių odontologų skaičius 2012-2013 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso odontologų			
	Absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	2765	2763	9,3	9,4
Utenos apskr.	86	89	5,9	6,2
Utenos r.	29	31	7,0	7,6

Šaltinis: HISIC

Aktyvių specialistų su aukštauoju ar aukštesniuoju medicinos išsilavinimu (ne gydytojų) skaičius 2012-2013 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso			
	Absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	31118	30650	104,7	104,1
Utenos apskr.	1240	1215	85,1	85,2
Utenos r.	400	401	95,8	97,8

Šaltinis: HISIC

Aktyvių slaugytojų (įskaitant akušerius) skaičius 2012-2013 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso			
	Absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	23693	23330	79,7	79,3
Utenos apskr.	965	946	66,2	66,4
Utenos r.	309	315	74,0	76,8

Šaltinis: HISIC

Lovų skaičius stacionaruose 2012-2013 m. pabaigoje (su slaugos ir palaikomojo gydymo lovomis)

Vietovės pavadinimas	Lovų skaičius stacionaruose		10000 gyventojų	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	27079	26604	91,12	90,38
Utenos apskr.	1059	1069	72,65	74,98
Utenos r.	377	387	90,30	94,37

Šaltinis: HISIC

2013 m. Utenos rajono 1-am gyventojui tenka 6,73 apsilankymų pas gydytojus (žr. 19 lentelę).

19 lentelė

Gyventojų apsilankymų pas gydytojus skaičius 2013 m.

Vietovės pavadinimas	Iš viso apsilankymų	Apsilankymų skaičius 1-am gyventojui	Iš viso apsilankymų – profilaktiniai		Iš viso apsilankymų – namuose		Iš visų apsilankymų – mokami	
			abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%
Iš viso Lietuvoje	22516504	7,61	2765176	12,3	438239	1,9	810802	3,6
Utenos apskr.	1026921	7,12	151029	14,7	22368	2,2	53690	5,2
Utenos r.	278569	6,73	39528	14,2	4290	1,5	16078	5,8

Šaltinis: SVEIDRA

2013 m. Utenos rajono gyventojai rečiau lankėsi pas odontologus, nei 2012 m. (žr. 20 lentelę).

20 lentelė

Apsilankymai pas odontologus 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	Iš viso apsilankymų		Apsilankymų skaičius 1-am gyventojui	
	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	3435948	3844657	1,15	1,30
Utenos apskr.	150285	156654	1,02	1,09
Utenos r.	57825	51198	1,37	1,24

Šaltinis: Metinės statistinės ataskaitos ir SVEIDRA

Utenos rajone 2013 m. buvo suteikta mažiau greitosios pagalbos paslaugų nei 2012 m (žr. 21 lentelę).

21 lentelė

Greitosios medicinos pagalbos struktūra 2012-2013 m.

Vietovės pavadinimas	Suteikta medicinos pagalba				Suteiktos pagalbos struktūra %							
	Iš viso		1000 gyv.	1000 gyv.	Nelaimingi atsitikimai		Ūmūs susirgimai		Nėštumo, pogimdyminio laikotarpio patologija		Gimdyvių ir ligonių pervežimai	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Iš viso Lietuvoje	658647	666908	220,4	225,5	13,2	12,4	74,5	76,1	0,3	0,3	12	11,2
Utenos apskr.	37584	35301	255	244,9	10,8	10	79,5	81,1	0,4	0,3	9,4	8,6
Utenos r.	9607	9077	228	219,4	9,7	8,5	83	85,4	0,2	0,4	7,1	5,7

Šaltinis: HISIC

Apibendrinant galima teigti, jog:

- 2013 m. Utenos rajone padaugėjo aktyvių slaugytojų (įskaitant akušerius) skaičius ir lovų skaičius stacionaruose;
- 2013 m. Utenos rajono gyventojai, lyginant Utenos apskrities ir Lietuvos rodiklius, rečiau lankėsi pas gydytojus;
- 2013 m. buvo suteikta mažiau greitosios medicinos pagalbos paslaugų nei 2012 m.

1.6. Fizinė aplinka

2013 m. buvo vykdoma Utenos rajono maudyklų vandens kokybės monitoringo programa (vykdytojas – Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija). Buvo reguliariai tiriamas Alaušo ež. I ir II paplūdimių, Dauniškio (Aušros g. ir Sudeikių g.), Vyžuonaičio (Molėtų g. ir Ežero g.), Klovinių tv. (Šaltupys) vanduo (prieš pat maudymosi sezono pradžią, toliau kas dvi savaites iki maudymosi sezono pabaigos), taip pat ir kitų poilsiaviečių (maudymosi sezono pradžioje ir pabaigoje) – Alaušo ež. (Maneičiai), Ilgio ež. (Antilgė), Ilgio ež. (Antalgė), Gilužio ež. (Buitūnai), Gėlio ež. (Radišava), Vidinksto ež. (Pakalniai), Leliūnų parko tv. (Leliūnai), Aiseto ež. (Paisetė), Aiseto ež. (Antakalnis), Aiseto ež. (Pajuodenė), Ukojaus ež. (Kuliniai), Pakaso ež. (Kirdeikiai), Lamėsto ež. (Anatalamėstė), Rašio ež. (Sirutėnai), Klovinių tv. (Kloviniai), Labės ež. (Tauragnai), Klykių ež. (Klykiai), Bukos upė (Vyžiai), Biliakiemio tv. (Biliakiemis), Kernadeto ež. (Kvykliai), Vaikutėnų tv. (Vaikutėnai), Šventosios upė (Kaniukai), Šventosios upė (Užpaliai), Balčio ež. (Vyžuonos), Dusyno ež. (Vyžuonos), Vyžuonų tv. (Vyžuonos), Lukno ež. (Galeliai), Nemeikščių tv. (Nemeikščiai). Tiriamas iš viso 35 maudymosi vietų vanduo. Ištirta 113 fizikinių-cheminių ir 113 mikrobiologinių mėginių. Vieno telkinio – Dauniškio ežero – mikrobiologinių analizių vertės viršijo HN 92:2007 „Paplūdimiai ir jų maudyklų vandens kokybė“ reikalavimus, paimtas papildomas mėginys. Informacija apie vandens kokybę buvo teikiama Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centrui ir gyventojams (poilsiaviečių skelbimų lentose).

Utenos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenimis, 2013 m. individualiai geriamuoju vandeniu (iš šachtinių šulinių ir individualių gręžinių) apsirūpino 8 398 (20,5 %) Utenos rajono gyventojai. Centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu buvo aprūpinami 32 620 (79,5 %) rajono gyventojų.

Utenos miesto ir kaimo vietovių centralizuotai tiekiamo geriamo vandens kokybę atitinka Lietuvos higienos normos HN 24:2003 „Geriamo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ kokybės rodiklius.

Utenos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2009-2014 m. programos, patvirtintos Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimu Nr. TS-1, 2013 m. ataskaitos duomenimis, 2013 m. I ir III ketv. iš 100 ištirtų šachtinių šulinių 11 šuliniuose nustatyta nitratų

koncentracija, viršijanti ribinę vertę (50 mg/l). Dar 3 šachtiniuose šuliniuose buvo aptikti artimi ribinei vertei teršalų kiekiai (48,4 mg/l ir 40,4 mg/l). Daugumoje tirtų šachtinių šulinių nitritų ir amonio azoto nerasta.

Vykdamas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. liepos 7 d. įsakymą Nr. V-669 „Dėl apsinuodijimų nitritais ir nitratais diagnostikos ir profilaktikos“, buvo tiriamas šachtinių šulinių vanduo, kurį vartoja nėščiosios ir kūdikiai iki 6 mėnesių amžiaus, per 2013 metus ištirta 32 šachtinių šulinių vandens mėginiai, kurių vandenį vartoja nėščiosios ar kūdikiai iki 6 mėnesių amžiaus, 2 atvejais mėginiai viršijo leistiną nitratų kiekį vandenyje.

Įgyvendindama Utenos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2009-2014 m. programą, savivaldybė vykdė aplinkos triukšmo stebėseną. 2013 m. aplinkos triukšmo stebėseną buvo atliekama 9 vietose, tarp jų VšĮ Utenos ligoninės, Utenos R. Šaltenio ir Aukštakalnio progimnazijų, Dauniškio ir A. Šapokos gimnazijų teritorijose, tyliojoje gamtos zonoje – Ažuolijos botaniniame-zoologijos draustinyje ir 1 tyliojoje viešojoje zonoje – Atgimimo ažuolyne Krašunos mikrorajone. Didžiausias maksimalus triukšmas išmatuotas šalia pagrindinių miesto gatvių su intensyviu autotransporto eismu esančių Utenos Dauniškio gimnazijos, VšĮ Utenos ligoninės, A. Šapokos gimnazijos ir R. Šaltenio progimnazijos aplinkoje. Didžiausias ekvivalentinis triukšmo lygis išmatuotas VšĮ Utenos ligoninės, R. Šaltenio progimnazijos, Dauniškio gimnazijos ir Utenos Aukštakalnio pradinės mokyklos aplinkoje. Mažiausias maksimalus ir ekvivalentinis triukšmo lygis išmatuotas Ažuolijos botaninio-zoologinio draustinio, Atgimimo ažuolyno ir Dauniškio ež. pakrantės teritorijoje. Triukšmo lygio pokytis savivaldybių tyliosiose zonose pateikiamas 22 lentelėje.

22 lentelė

Triukšmo matavimo rezultatai stebimose tyliosiose zonose 2013 m.

Analitė	Tyrimo rezultatas (dB)	Ribinė reikšmė (dB)	Matavimo data	Matavimo vieta	
L _{dienos}	42.5	70	2013-06-20	Ažuolijos botaninis – zoologinis draustinis > 600393,6148867	
L _{vakaro}	42.4	65	2013-06-20		
L _{nakties}	42.2	40	2013-06-20		
L _{dvn}	48.7	40	2013-06-20		
L _{dienos}	43.5	70	2013-08-21		
L _{vakaro}	38.5	65	2013-08-21		
L _{nakties}	38.3	40	2013-08-21		
L _{dvn}	45.7	40	2013-08-21		
L _{dienos}	40.3	70	2013-12-04		
L _{vakaro}	33.8	65	2013-12-04		
L _{nakties}	33.6	40	2013-12-04		
L _{dvn}	41.5	40	2013-12-04		
L _{dienos}	47.5	70	2013-06-20		Atgimimo ažuolynas > 601854,6152210
L _{vakaro}	54.2	65	2013-06-20		
L _{nakties}	49.1	50	2013-06-20		
L _{dvn}	56.4	50	2013-06-20		
L _{dienos}	53.9	70	2013-08-21		

<i>22 lentelės tęsinys</i>			
L _{vakaro}	50.3	65	2013-08-21
L _{nakties}	45.2	50	2013-08-21
L _{dvn}	54.6	50	2013-08-21
L _{dienos}	53.8	70	2013-12-04
L _{vakaro}	45.6	65	2013-12-04
L _{nakties}	40.5	50	2013-12-04
L _{dvn}	52.5	50	2013-12-04

2. SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ VERTINIMAS

2013 m. Utenos rajono savivaldybės taryba priėmė svarbių sprendimų, reglamentuojančių visuomenės sveikatos priežiūros veiklą rajone (žr. 23 lentelę). Savivaldybės administracija įgyvendino Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiąją 2013 m. programą, kurios pagrindinis tikslas – remti visuomenės sveikatos priežiūrą, mažinančią gyventojų sergamumą, neįgalumą, mirštamumą, finansuojant savivaldybės remiamas visuomenės sveikatos priemones.

23 lentelė

Teisės aktai, reglamentuojantys savivaldybės vykdytas visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas

Eil. Nr.	Dokumento rūšis, registracijos data ir numeris	Dokumento pavadinimas
1.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. vasario 28 d. Nr. TS-29	Dėl Utenos rajono savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos 2013 metų priemonių patvirtinimo
2.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. vasario 28 d. Nr. TS-30	Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2013 m. programos patvirtinimo
3.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. vasario 28 d. Nr. TS-45	Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro 2012 m. veiklos ataskaitos patvirtinimo
4.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. kovo 28 d. Nr. TS-69	Dėl pritarimo Utenos rajono savivaldybės vykdomų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo 2012 metų ataskaitai ir jos pateikimo
5.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2012 m. birželio 28 d. Nr. TS-225	Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2012-2014 metų programos patvirtinimo
6.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. balandžio 25 d. Nr. TS-118	Dėl Utenos rajono savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 28 d. sprendimo Nr. TS-30 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2013 m. programos patvirtinimo“ pakeitimo
7.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. rugsėjo 26 d. Nr.	Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro teikiamos mokamos paslaugos kainos

	TS-256	nustatymo
8.	Utenos rajono savivaldybės tarybos protokolinis sprendimas, 2013 m. spalio 31 d. posėdis Nr. 9	Informacija apie Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2012 m. ataskaitos.
9.	Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas, 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. TS-340	Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro nuostatų pakeitimo
10.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, 2013 m. balandžio 18 d. Nr. AĮ-328	Dėl privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų skyrimo sveikatos priežiūrai mokyklose.
11.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, 2013 m. balandžio 30 d. Nr. AĮ-349	Dėl sveikatos projektų ir aplinkos sveikatinimo projektų finansavimo
12.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, 2013 m. rugpjūčio 8 d. Nr. AĮ-684	Dėl valstybės biudžeto lėšų skyrimo visuomenės sveikatos priežiūros veiklai 2013 metams vykdyti
13.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, 2013 m. spalio 11 d. Nr. AĮ-876	Dėl aplinkos sveikatinimo projekto finansavimo
14.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, 2013 m. lapkričio 5 d. Nr. AĮ-945	Dėl sveikatos projektų ir aplinkos sveikatinimo projektų finansavimo

Utenos rajono savivaldybė 2013 m. išdavė 122 vienkartinės licencijas (2012 m. – 112), 12 licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais (2012 m. – 8), 6 tabako gaminiais (2012 m. – 3).

Utenos rajono savivaldybėje 2013 m. vykdyta 10 valstybinių visuomenės sveikatos programų ir strategijų (žr. 24 lentelę).

24 lentelė

Utenos rajono savivaldybėje 2013 m. vykdytos valstybinės visuomenės sveikatos programos ir strategijos

Strategija/ programa	Įvykdytos priemonės	Pasiekti rezultatai
Lietuvos nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros 2006-2013 metų strategija. Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2006-2013 metų strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2013 metų planas	1.1. Plėtoti visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybėse – steigti savivaldybių visuomenės sveikatos biurus ir vykdyti visuomenės sveikatos priežiūrą.	Veikia Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras.
Valstybinė triukšmo prevencijos 2007–2013 metų programa. Programos	2.2. Nustatyti mokyklų, ligoninių, gyvenamųjų namų teritorijas, kuriose pagal triukšmo strateginio kartografavimo rezultatus	2013 m. aplinkos triukšmo stebėseną buvo atliekama 9 vietose, iš jų tyliojoje gamtos zonoje – Ažuolijos botaniniame-zoologijos draustinyje ir 1 tyliojoje viešojoje zonoje –

<p>įgyvendinimo 2009–2013 metų priemonių planas</p>	<p>viršijami triukšmo ribiniai dydžiai</p>	<p>Atgimimo ąžuolyne Krašunos mikrorajone. Didžiausias maksimalus triukšmas išmatuotas šalia pagrindinių miesto gatvių su intensyviu autotransporto eismu esančių Utenos Dauniškio gimnazijos, VŠĮ Utenos ligoninės, A. Šapokos gimnazijos ir R. Šaltenio progimnazijos aplinkoje. Didžiausias ekvivalentinis triukšmo lygis išmatuotas VŠĮ Utenos ligoninės, R. Šaltenio progimnazijos, Dauniškio gimnazijos ir Utenos Aukštakalnio pradinės mokyklos aplinkoje. Mažiausias maksimalus ir ekvivalentinis triukšmo lygis išmatuotas Ažuolijos botaninio-zoologinio draustinio, Atgimimo ąžuolyno ir Dauniškio ež. pakrantės teritorijoje. Stebėsenos rezultatai publikuojami Utenos miesto ir jo apylinkių aplinkos monitoringo interneto svetainėje: http://www.utenosmonitoringas.lt/?vieta=antr op_aplinkos_triuksmo</p>
<p>Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010-2016 metų programa</p>	<p>2.7. Vykdyti triukšmo stebėseną (monitoringą) nustatytose tyliosiose zonose</p> <p>1.9. Skatinti ir plėtoti kompetentingų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, asociacijų, bendruomenių ir verslo subjektų tarpusavio bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą įgyvendinant narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūlos mažinimo priemones.</p>	<p>Utenos rajono savivaldybės narkotikų kontrolės komisijos 2013 m. spalio 23 d. posėdyje įvairių institucijų atstovai pateikė informaciją apie padėtį įvairiose srityse, siūlymus psichotropinių medžiagų vartojimo prevencijai stiprinti.</p>
	<p>2.1. Vykdyti bendrąją, atrankinę ir tikslinę prevenciją skatinant savivaldybių institucijų, asociacijų ir bendruomenių iniciatyvas. Ypač daug dėmesio skirti vaikų ir jaunimo asmenybės formavimui, prasmingo gyvenimo sampratos ugdymui, formuojant neigiamą požiūrį į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, atsižvelgiant į tikslinių grupių asmenų amžių, kultūrą, tradicijas, kitus ypatumus.</p>	<p>Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras (toliau – Biuras), bendradarbiaudamas su UAB „Utenos butų ūkis“ išplatino informacinius pranešimus daugiabučių namų laiptinėse dėl draudimo rūkyti bendro naudojimo patalpose. Utenos rajono savivaldybės tarybai priėmus sprendimą dėl nerūkymo zonų Utenio aikštėje ir Dauniškio parke nustatymo, buvo vykdomos akcijos, kurių metu praeiviai buvo supažindinti su naujomis taisyklėmis ir taikomomis priemonėmis, jei žmogus jų nesilaikys. Išdalinta dalomoji medžiaga, kurioje pateikta informacija apie rūkymo žalą. Išplatinti lipdukai su ženklu, draudžiančiu rūkyti. Biuras vykdė akcijas: „Gimiau nerūkanti/-is“, „Gėlė vietoj cigaretės“, „Rūkyti? Neverta.“ ir kt. Užsiėmimų metu buvo naudojamos vaizdinės priemonės</p>

		<p>(girtumo akiniai, rūkančiojo burna, plaučiai, cigaretė, plakatai), policijos pareigūno (kinologo) ir tarnybinio šuns pasirodymas, kurio metu šuo suranda narkotines medžiagas. Biuro specialistės vykdė individualų darbą mokyklose: pokalbiai, konsultacijos, bendravimas su tėvais.</p> <p>Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2013 m. programos lėšomis buvo finansuojami projektai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Utenos vaikų globos namų projektas „Sveikata geriausia vaikui dovana“. Tarp projekto uždavinių buvo: išmokyti vaikus sveikai gyventi, mokyti vaikus gyventi be kvaišalų ir išmokyti atsispirti jų pasiūlai, t.y. „pasakyti Ne“. Buvo organizuota stovyklos, išvykos, mokymai vaikams ir centro specialistams. 2. Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato projektas „Utenos bendruomenės sveikatinimas partnerystėje su policija“. Surengti susitikimai, pokalbiai apie narkotikų ir alkoholio žalą su jaunimu (A. Šapokos ir Saulės gimnazijose, Aukštakalnio ir Krašonos progimnazijose, Vyžuonų pagr. m- loje); suorganizuoti reidai viešose vietose (koncertų, renginių metu) surengti prevenciniai susitikimai kaimo ir miesto bendruomenėse; prevencinė priemonė „Nevairuok neblaivus“ – patikrinta 70 vairuotojų; surengti 3 susitikimai Utenos darželiuose (2 k. – „Pasakoje“, 1 – „Želmenėlyje“). 3 diskusijos ir prevencinės priemonės apie patyčias mokyklose (R. Šaltenio progimnazijoje, Utenos RPMC ir Vyturių progimnazijoje). Atviros dienos policijos komisariate (patalpų apžiūra, ekskursija į areštinę, praktiniai užsiėmimai su patruliais, kriminalistais). Sporto renginiai (krepšinio, rankinio, futbolo varžybos) su bendruomenėmis (Utenos vaikų globos namai, Vaikutėnų, Užpalių bendruomenės, Utenos „Saulės“ ir Dauniškio gimnazijos). Informacija spaudoje (3 – „Utenis“, „Utenos apskrities žinios“, „Utenos diena“), rezultatų pristatymas pareigūnams, 1 straipsnis internete www.utena.policija.lt.
	2.13. Didinti sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų, programų, kuriomis siekiama sumažinti su narkotikų vartojimu ir rizikinga	Utenos rajono savivaldybė pirkė trumpalaikės socialinės globos, nakvynės paslaugas socialinės rizikos, turintiems įvairių priklausomybių asmenims. Paslaugų teikėjas –

	elgsena susijusius neigiamus medicininius, socialinius, ekonominius, teisinius padarinius visuomenei ir asmeniui, kokybę ir prieinamumą.	VšĮ Krizių centras „Angelų pieva“. Paslaugoms pirkti 2013 m. skirta 119,9 tūkst. Lt, paslaugas gavo 34 asmenys.
Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2011–2015 metų programa	1.1. Organizuoti smurto prieš vaikus prevencijos renginius, plėtoti akciją „Smurtui prieš vaikus – NE“, formuojant visuomenės nepakantumą smurtui prieš vaikus: skleisti informaciją apie vaiko teises per visuomenės informavimo priemones, rengti bei išleisti informacinius, metodinius leidinius.	Kovo mėn. vyko „Savaitė be patyčių“ renginiai. 3-se diskusijose ir priemonėse patyčių prevencijai mokyklose (R. Šaltenio ir Vyturių progimnazijose, Utenos regioniniame profesinio mokymo centre) dalyvavo 90 mokinių (Utenos apskr. vyriausiasis policijos komisariatas). Utenos vaikų globos namuose vyko 6 lytiškumo ugdymo mokymai ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams. Su vaikais iki 12 m. amžiaus buvo kalbama apie lyčių skirtumus, prisilietimus, apie netinkamą vyresnių žmonių elgesį su vaikais, esant tokiai situacijai vaikai buvo skatinami nesigėdyti, netylėti ir informuoti darbuotojus, mokytojus. Su globotiniais bendravo psichologė E. Vaišnoraitė.
	1.3. Plėtoti projektą „Saugūs ir sveiki mokykloje“	5 mokyklos vykdo 4 smurto ir patyčių programas: 1. Olweus patyčių prevencijos programa; 2. LIONS QUEST gyvenimo įgūdžių ugdymo programa „Paauglystės kryžkelės“, skirta 10-14 m. amžiaus mokiniams; 3. Ankstyvosios prevencijos programa „Įveikime kartu“, skirta ugdyti pirmų klasių mokinių pozityvius vaikų bendravimo ir problemų sprendimo įgūdžius; 4. Prevencinė ir intervencinė programa „Antras žingsnis“ – socialinius emocinius įgūdžius ugdanti bei stiprinanti programa, skirta pirmų klasių mokiniams.
	3.2. Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto, ar netiesioginio šeimyninio smurto aukoms (liudininkams) ir jų šeimų nariams	Vaikų globos namai organizuoja pozityvios tėvystės kursus tėvams. Grupinius užsiėmimus tėvams organizuoja Utenos rajono pedagoginė-psichologinė tarnyba. Veikia Jaunimo mokyklos Dienos centras socialinės rizikos šeimoms ir jų vaikams. 2013 m. įkurtas Vyrų krizių centras, jame teikiama psichologinė socialinė pagalba vyrams, kurie smurtauja artimoje aplinkoje arba esantys krizinėje situacijoje šeimoje. Utenos vaikų globos namuose veikia Paramos šeimai skyrius. Jame stacionarias trumpalaikės socialinės globos bei kitas socialines paslaugas gavo 11 šeimų (jose 15 vaikų), iš jų 6 šeimos patyrusios smurtą.

<p>Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų priemonių planas</p>	<p>1.5.3. Rengti ir skleisti informaciją, skatinančią jaunimą rinktis sveiką gyvenimo būdą ir pavyzdinę elgseną</p>	<p>Žiūr. Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010-2016 metų programos 2.1. priemonės įgyvendinimą (žiūr. 22-23 p.).</p> <p>Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras organizavo konferenciją „Mes už sveiką jaunąją kartą“, skirtą Sveikatingumo metams, kurioje didžiausias dėmesys buvo skiriamas vaikų ir jaunimo sveikatai.</p> <p>Sveikos mitybos ir nutukimo prevencijos klausimais vykusiuose sveikatos ugdymo ir mokymo renginiuose dalyvavo 4747 mokyklinio amžiaus jaunuoliai; lytiškumo ugdymo, AIDS ir lytiškai plintančių ligų prevencijos – 911; fizinio aktyvumo – 6210; traumų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos – 2111; psichikos sveikatos (smurto, savižudybių prevencija, streso kontrolė ir kt.) – 1805. (Sveikatos ugdymo ir mokymo 2013 m. ataskaitos f. 41-1 Sveikata duomenys).</p>
	<p>1.5.5. Vykdyti jaunimo sveikatos rizikos veiksnių stebėseną, vykdyti jaunimo sveikatos stiprinimo priemones</p>	<p>Utenos r. savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2013 m. programos lėšomis buvo finansuojami šie jaunimo sveikatos stiprinimo projektai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. UAB „Helona“, tęstinis projektas „Sveiki ir fiziškai aktyvūs vaikai“ 2. Utenos specialioji mokykla-daugiafunkcis, projektas „Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas sveikoje aplinkoje sutrikusio intelekto asmenims (tęstinė programa) – sutrikusio intelekto jaunuoliams buvo surengta sveiko gyvenimo mokymo, poilsinė stovykla sveikoje kaimo aplinkoje. Jaunuoliai buvo mokomi racionalios mitybos, sveikos gyvensenos, atsisakant žalingų įpročių, prisirinko vaistinių augalų, kuriuos naudos sveikatos gerinimui ir išsaugojimui. <p>Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras atliko paauglių žalingų įpročių tyrimą bei mokinių gyvensenos tyrimą (žiūr. 10-13 p.).</p>
<p>Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa</p>	<p>Krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis paslauga (4, 3, 2, 1 dantų)</p>	<p>VšĮ Utenos PSPC 6-14 metų 1190 vaikų atlikta iš viso 1.244 paslaugos už 35.927,74 Lt, t.y. 40,24 proc. šio amžiaus vaikų. Šeimos klinika „Hiperika“ – 3 vaikams 3 paslaugos, 59,18 Lt, 100,00 proc. šio amžiaus prisirašiusių vaikų.</p>
<p>Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių,</p>	<p>Informavimo dėl gimdos kaklelio piktybinių navikų profilaktikos paslauga</p>	<p>VšĮ Utenos PSPC atlikta 2138 paslaugos, 9.523,00 Lt, įvykdyta 72,43 proc. UAB Šeimos klinika „Hiperika“ – 10 paslaugų,</p>

apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, finansavimo programa		44,50 Lt, 83,33proc.
	Gimdos kaklelio citologinio tepinėlio paėmimo paslauga	VšĮ Utenos PSPC atlikta 1443 paslaugos, 16.837,04 Lt, įvykdyta 48,88 proc. UAB Šeimos klinika „Hiperika“ – 2 paslaugos, 23,32 Lt, 16,67 proc.
Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa	Informavimo dėl krūties piktybinių navikų profilaktikos ir siuntimo atlikti mamografiją paslauga	VšĮ Utenos PSPC atlikta 1161 paslauga, 13.537,26 Lt, įvykdyta 35,57 proc. UAB Šeimos klinika „Hiperika“ – 17 paslaugų, 198,22 Lt.
	Mamogramų atlikimo paslauga	VšĮ Utenos ligoninėje atlikta 2161 paslaugos, 58.671,15 Lt
	Mamogramų vertinimo paslauga	VšĮ Utenos ligoninėje atlikta 2161 paslaugos, 54.385,21 Lt.
Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programą	Informavimas apie ankstyvąją priešinės liaukos vėžio diagnostiką ir priešinės liaukos specifinio antigeno (PSA) nustatymo paslauga	VšĮ Utenos PSPC atlikta 1475 paslaugos, 55.666,50 Lt, įvykdyta 46,74 proc. UAB Šeimos klinika „Hiperika“ – 14 paslaugų, 528,36 Lt.
	Urologo konsultacijos ir priešinės liaukos biopsijos paslauga	VšĮ Utenos ligoninėje atlikta 7 paslaugos, 2.556,82 Lt. UAB „Aksanas“ – 41 paslauga, 14.975,66 Lt.
Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa	Informavimo apie didelę širdies ir kraujagyslių ligų tikimybę, šios tikimybės įvertinimo, pirminės prevencijos priemonių plano sudarymo ar siuntimo išsamiai įvertinti širdies ir kraujagyslių ligų tikimybę paslauga.	VšĮ Utenos PSPC atlikta 3799 paslaugos, 179.293,17 Lt, įvykdyta 35,73 proc. UAB Šeimos klinika „Hiperika“ – atlikta 48 paslaugos, 2.264,16 Lt, , įvykdyta 400,0 proc.
	Išsamaus širdies ir kraujagyslių ligų tikimybės įvertinimo paslauga su šeimos gydytojo siuntimu.	Utenos rajono savivaldybės įstaigose neatliekama.

Visuomenės sveikatos priežiūros priemonės Utenos rajone įgyvendina Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras. 2013 m. iš Utenos rajono savivaldybės biudžeto panaudota 190 tūkst. Lt (iš jų 133,5 tūkst. Lt Biuro veiklai; 56,5 tūkst. Lt panaudota mokinių visuomenės sveikatos priežiūrai). Iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų gauta 93,5 tūkst. Lt, sveikatos priežiūros mokyklose programai finansuoti, kurie panaudoti visuomenės sveikatos priežiūros specialistų, dirbančių mokyklose, darbo užmokesčiui. Iš Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos panaudota 40,8 tūkst. Lt, iš Aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos – 0,6 tūkst. Lt. Taip pat panaudoti 2,4 tūkst.

Lt – pajamos už paslaugas.

25 lentelė

Savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros veiklai įtakos turėjusių veiksmų apžvalga

Išoriniai veiksniai, turėję įtakos savivaldybės vykdytai visuomenės sveikatos priežiūros veiklai	Išorinių veiksmų poveikio rezultatas savivaldybės vykdytai visuomenės sveikatos priežiūros veiklai
2013 m. Sveikatinimo veiklos sutartis su LR SAM pasirašyta rugpjūčio mėn.	Netolygus finansavimas trukdo planuoti veiklą ir ją vykdyti.
Kasmet neaiškus finansavimo dydis ir ilgalaiškumas.	Dėl lėšų trūkumo numatomas finansavimas tik pagrindinėms funkcijoms vykdyti
Valstybinėms sveikatos programoms vykdyti savivaldybės lygmenyje lėšų iš valstybės biudžeto neskiriama.	Programos vykdomos tik pagal turimus išteklius.
Nepakankamas teisinis reguliavimas – nepatvirtinta visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų nomenklatūra	Neužtikrinamas visapusiškas paslaugų teikimas savivaldybėje
Nedarbo lygis, gyventojų senėjimas, nepakankama asmeninė atsakomybė už savo sveikatą	Sunku gyventojus įtraukti į visuomenės sveikatos priežiūros veiklas.
Vidiniai veiksniai, turėję įtakos savivaldybės vykdytai visuomenės sveikatos priežiūros veiklai	Vidinių veiksmų poveikio rezultatas savivaldybės vykdytai visuomenės sveikatos priežiūros veiklai
Veikiantis Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	Teikiamas platesnis spektras paslaugų sveikatos prevencijos srityje, kurios yra diferencijuotos pagal tikslines grupes, prieinamos įvairioms gyventojų grupėms. Gerėja gyventojų informuotumas sveikatos klausimais, fizinis aktyvumas.

Apibendrinant galima teigti:

- Utenos rajono savivaldybės taryba priėmė svarbių sprendimų, reglamentuojančių sveikatos priežiūros veiklą rajone;
- Utenos rajono savivaldybėje 2013 metais vykdyta 10 valstybinių visuomenės sveikatos programų ir strategijų.

3. IŠVADOS

1. Utenos rajone pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas, kurį lemia didesnis mirtingumas nei gimstamumas.
 2. Atsižvelgiant į sergamumo Utenos rajone rodiklius, atkreiptinas dėmesys į kvėpavimo, kraujotakos sistemų ligų, onkologinių ligų, vaikų regos ir laikysenos sutrikimų bei traumų prevenciją.
 3. Daugiausia Utenos rajono gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų, todėl ypač svarbu užtikrinti šių susirgimų kontrolę: prevenciją, ankstyvąją diagnostiką bei gydymą.
 4. Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras 2013 m. atliko 6 Utenos rajono gyventojų tyrimus: mokyklinio amžiaus gyvensenos, suaugusiųjų gyvensenos, paauglių žalingų įpročių, suaugusiųjų gyventojų žalingų įpročių, paauglių patyčių paplitimo, vyresnio amžiaus gyventojų traumatizmo priežasčių tyrimą.
 5. 2013 m. Utenos rajono gyventojai rečiausiai, lyginant Utenos apskrities ir Lietuvos rodiklius, lankėsi pas gydytojus. Padaugėjo lovų skaičius stacionaruose.
 6. Utenos rajono savivaldybės administracija sėkmingai įgyvendino Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiąją 2013 metų programą. 2013 metais Utenos rajono savivaldybėje vykdyta 10 valstybinių visuomenės sveikatos programų ir strategijų.
 7. Įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2012-2014 metų programą, Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras laiku surinko 100 proc. šioje programoje nurodytų vertinimo rodiklių.
-